

Kiállítás -megnyitó beszéd 2017. május 15.

Mindenekelőtt sok szeretettel üdvözlöm a tisztelt megjelenteket Maurer Péter barátom és a kiállítás szervezői nevében is.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Két szempontból is rendhagyó kiállítás nyílik meg ma itt:

egyrészt egy olyan fegyvernem történetéből szeretne szemelvényeket bemutatni, amely már a kortárs magyar közvélemény szemében is egyfajta mostohagyermeknek számított, az egykori osztrák-magyar Monarchia Haditengerészetéből.

Másrészt a flotta tevékenységét akár csak nagy vonalakban ismerők számára különleges nap a mai: éppen száz évvel ezelőtt, 1917. május 15-én zajlott le az első világháború egyik legjelentősebb tengeri ütközete, a 3. otrantói csata.

Őszintén be kell vallanom, hogy nagy szívfájdalmat okoz nekem a rendelkezésre álló idő rövideje, hiszen mind a két téma – a k.u.k. Kriegsmarine több évtizedet átfogó, rendkívül összetett és érdekes története vagy Otranto legendássá vált eseményei – megérdemelne egy bővebb kifejtést.

Helyzetemet az sem könnyíti meg, hogy – nyugodtan kijelenthetjük – nincs hadtörténetünknek kevésbé ismert fejezete közös haditengerészetünk első világháborús tevékenységénél. Amikor ennek okát keressük, igencsak hajlunk arra, hogy mindezt egy az egyben az előző korszak tudatos történelemhamisítási kísérleteire és elhallgatási törekvéseire fogjuk, hiszen tény, hogy becsülettel megtettek mindent annak érdekében, hogy a fegyvernemnek még az emléke is feledésbe merüljön, és a tudás hiányát mindenfajta rosszhiszemű, manipulatív és sokszor meglehetősen ízléstelen anekdotákkal pótolják – elég, ha csak a cattarói matrózlázadásról szóló ordas hazugságokra gondolunk. A történetnek azonban van egy másik oldala is, amely nélkül nem lenne teljes, és ez a másik tény az, hogy mi magyarok, mindig is egyfajta érthetetlen irtózással tekintettünk a tengerre, a magyar tengerész már a kortársak szemében teljes paradoxonnak számított – és amire a flotta valódi jelentőségét felmértük, és kemény háborús helytállását értékelni megtanultuk, minden elveszett.

Valódi nagyhatalom soha nem lehetett meg erős és ütőképes flotta nélkül – a századforduló táján pedig, amikor a fegyverkezési verseny súlypontja a tengerekre helyeződött át – végképp nem. A dualista Monarchia, kissé megkésve ugyan, ahogy már akkoriban rendes szokásává vált, de végül felismerte a kor kihívásait, és Európa 6., a világ 8. legnagyobb hadiflottáját építette ki, amelyben jelentős számban szolgáltak magyarok. Az első világháború kezdetekor a legénységi állományú személyek mintegy 20%-a származott a történelmi Magyarország területéről.

Az osztrák- magyar haditengerészet, mint elit fegyvernem sokat adott a világnak: példát a magas színvonalú képzettségről, emberi helytállásról és bajtársiasságról, azután számos találmányt, technikai újítást és harcászati innovációt, melyek közül a legnagyobb jelentőségre a Fiumében gyártott ún. Luppis-Whitehead rendszerű önjáró torpedó, a háború rettegett fegyvere tett szert, illetve a híres torpedónaszád-taktikánk, amelyet a francia haditengerészettől külön küldöttség tanulmányozott Polóban.

De legalább ugyanennyit adtunk mi, magyarok a közös flottának: azt a huszáros

virtust, amely nélkül jó torpedista és tengeralattjáró-parancsnok elképzelhetetlen, vagy a hadihajók kiváló hajótűzér-személyzetét, ezt a szolgálati ágat ugyanis hagyományosan magyar fiúkkal töltötték fel, akik aztán felvették a versenyt a világ legjobbjaival tartott angol tűzérrel is. És nem utolsósorban utolsó flottaparancsnokát, a zseniális pszichológiai és taktikai-stratégiai érzékkel megáldott Horthy Miklós sorhajókapitányt majd ellentengernagyot, akit még háborús ellenségei is tiszteltek és nagyra becsültek, és aki megálmodta és megvalósította a hadtörténelem első három dimenziós tengeri összecsapását, a 3. otrantói ütközetként világszerte elismert eseményt, melynek ma 100. évfordulóját ünnepeljük.

Engedjék meg nekem, hogy ennek kapcsán legalább néhány gondolat erejéig kitérjek az otrantói történésekre, annál is inkább, mivel Otranto visszaemelését a magyar köztudatba különösen szívügyemnek tekintem. Ezért most átadom a szót egy hivatottabb személynek, aki az események kortársa volt. Bruno Dittrich, nyugalmazott sorhajókapitány, az osztrák Marineverband egykori elnöke 1927-ben, az esemény 10. évfordulóján írásában így méltatta az Otrantói-sorozatban 1917. május 15-én lezajlott ütközetet:

" Május 15-én köszönt be tizedszer annak a dicsőséges harci vállalkozásnak a napja, amelyet mi, osztrák-magyar haditengerészek röviden csak otrantói ütközetnek nevezünk. A bennünket szám szerint felülmúló ellenség őrhajók egész láncolatával igyekezett az Adria déli kijáratát elzárni, hogy a Földközi-tenger hajóforgalmát eredményesen háborgató tengeralattjárók kifutását az Adriáról lehetőleg megnehezítse. Ezen zárlat ellen irányult a Novara, Saida és Helgoland könnyűcirkálóknak a Flottaparancsnokságtól elrendelt előretörése, amelyek mellé a Csepel és a Balaton torpedóromboló osztatot be. E merész vállalkozás vezetője Őfelsége Novara cirkálójának harcedzett parancsnoka, nagybányai Horthy Miklós sorhajókapitány volt, aki feladatát ez alkalommal is eredményesen oldotta meg. Három szállítógőzös, a Borea olasz torpedóromboló és húsz őrhajó esett áldozatul a merész támadásnak. A visszatéréskor vívott ütközetben, amelyben a szövetséges hatalmaknak nem kevesebb mint négy flottacsoportja vett részt, egységeink a legfényesebben helytálltak, majd valamennyien szerencsésen elérték hazai kikötőjüket. A jelentős károkat szenvedett, rosszul vezetett ellenfél végül meghátrált az ütközetből anélkül, hogy kötelékünk kritikus helyzetét kihasználta volna, amikor is a Novara kiváló parancsnoka súlyosan megsebesült, GDO-ja, Szuborits Róbert korvettkapitány hősi halált halt, a hajó pedig végzetes géptalálat folytán mozgásképtelenné vált, így azt a Helgoland erélyes védelme alatt a Saida cirkáló vette vontába. Bátorság, győzniakarás és céltudatos vezetés ez alkalommal is olyan tényezőknek bizonyultak, melyek a megfelelő eredményt biztosítani képesek. Az uralom az Adrián - a háború szomorú végéig - elvitathatatlanul a mi kezünkben maradt."

Természetesen sok mindennel ki lehetne egészíteni ezt a katonás, tömör és velős leírást: számokkal, tényekkel, adatokkal, melyek kétségkívül nagyon fontosak és hasznosak is egyúttal, de úgy érzem, az igazán lényeges valahogy folyton elsikkad közöttük. Mert a lényeg minden eseményben az ember. Ezekről az emberekről szeretnék most néhány szóval megemlékezni. Egy hadihajó ugyanis nemcsak

vízkişzorítási tonnából, kaliberhosszból, tûzeróból, sebességből és akciórádiusból áll, minden hajó egy önálló személyiség a saját egyéni erõsségeivel, gyengéivel és akaratával, vagyis valódi lelke van, és ez a lélek a rajta szolgáló emberekkel egyfajta szimbiózisban egyesül, kölcsönös egymásrautaltság és ambivalens szeretet fûzi az embert a hajójához. A hajó mindig azonosul a parancsnokával, a legénység a hajóval. Amikor az ember bajtársaiért küzd, egyúttal hajójának sorsáért is harcol.

Lehet, hogy ez a gondolatmenet kissé furcsának tûnik önöknek, de azt hiszem, az Otrantónál történtek mindennél jobban bizonyítják az igazságát. Ott ugyanis a végletekig eltérõ emberi és „hajóegyéniségek” sodródtak egymás mellé, és ezek vezetése, az emberi minõség oly végzetes különbségei felülírták a matematika számításait.

Hiszen az egykori császári és királyi haditengerészet anyagi szempontból soha nem állt azon a szinten, hogy jóval erõsebb ellenfeleivel szemben a harcot sikerrel felvehette volna. A háború elején a világ vezetõ stratégái könnyedén leírták, mint eleve esélytelen, és Otrantónál mégis gyõzni tudott, a legnyomorúságosabb és legreménytelenebb percekben sem adta fel, elszántan küzdött három ellenség ellen, amelyek közül még a leggyengébb, Olaszország egységei is egymagukban erõsebbek voltak a mieinknél. A magasrendû emberi kvalitások, amilyen a bátorság, a kitûnõ szakmai képzettség és a semmitõl vissza nem riadó gondolkodásmód tették, hogy a mintegy háromszoros túlerõben lévõ ellenségre egységeink megalázó vereséget mértek, mert ezzel a toronymagas emberi fölénnyel az egyesített angol, olasz, francia Adria-flotta még csak hasonlót sem tudott szembeállítani.

Hajóink parancsnokai, nagybányai Horthy Miklós, Erich Heyssler, Ferdinand Ritter von Purschka sorhajókapitányok, Franz Morin, herceg von und zu Liechtenstein fregattkapitányok és a több ezer ismert vagy névtelen beosztott tiszt, altiszt és matróz voltak azok, akik az ütközetet megnyerték, nem pedig a fegyverek vagy a hajógépek. A mi flottánkat soha nem gyõzték le.

Az osztrák-magyar haditengerészet története egyike a magyar történelemben oly ritka, valódi sikertörténeteknek.

Horthy Miklós sorhajókapitány kötelékparancsnoki zászlóshajója, a Novara gyorscirkáló, „az én jó Novarám”, ahogy a Kormányzó úr egész életében emlegette, már a háború alatt legendává vált, és az maradt mind a mai napig. A 3. otrantói ütközet története az egykori ellenség haditengerészeti akadémiáin máig tananyag, mely mint 3 dimenziós tengeri csata összetettségi szintjében a nagy második világháborús amerikai-japán összecsapásokat elõlegzi, miközben ugyanez az ellenség akkor sem és most sem érti igazán, mi és miért történt 1917. május 15-én az Otrantói-szoros körzetében.

Köszönettel tartozunk Maurer Péternek, Hûvös Ferencnek és a kiállítás szervezõinek, hogy bemutatott anyagaik segítségével méltóképpen emlékezhetünk a nagy háború alatt szolgálatot teljesítõ tengerész bajtársakra és a fegyvernem halottaira.

Végezetül szeretném megkérni önöket, hogy hajtsunk fejet Szuborits Róbert magyar származású korvettkapitány, a Novara cirkáló elsõ tisztje, GDO-ja elõtt, aki a mai napon, éppen 100 esztendeje 9 óra 40 perckor halt hõsi halált Otrantónál.

Köszönöm!